

DOI 10.5281/zenodo.4318913

SAMOIDENTYFIKACJA NARODOWA UKRAIŃCÓW NA LINII OGNI A PO OBU STRONACH FRONTU

(na podstawie materiałów współczesnej prozy o
wydarzeniach wojennych na Wschodzie Ukrainy)

Ivanna Volosianko

doktorantka Państwowej Szkoły Wyższej

«Przykarpaccy Uniwersytet Narodowy imienia

W. Stefanyka», asystentka katedry tłumaczeń i filologii

Uniwersytetu Króla Daniela

(Iwano-Frankiowsk, Ukraina)

e-mail: volosiankoivanna@gmail.com

https://orcid.org/0003-0761-1587

Streszczenie. Wojna hybrydowa to współczesny rodzaj wojny domowej, ale za jej kulisami stoi zawsze cyniczny lalkarz. Jednocześnie wojna na Wschodzie wniosła korektę świadomości obywateli ukraińskich. Na podstawie materiałów współczesnej prozy ukraińskiej o wydarzeniach wojennych na Ukrainie, między innymi powieści «W szarej strefie» I. Strutsiuka, powieści «Dzikie Pole» L. Kapelushnego oraz «Proces Mariupolski» H. Vdovychenko, powieści złożonej z nowel «Muśka» H. Arsenych-Baran, opracowania naukowo-popularnego «Nebratni» Maksa Kidruka, powieści kinowej «UKRI» B. Zholdaka przeanalizowano osobliwości powstawania świadomości narodowej i samoidentyfikacji narodowej głównych bohaterów oraz barwnych bohaterów drugoplanowych.

Oprócz pryzmatu cech samoidentyfikacji Ukraińców na linii ognia i po obu stronach frontu (zarówno wśród ludności cywilnej, jak i w środowisku żołnierskim) ustalono, że ukraińskie interesy centralistyczne z każdym dniem stają się coraz bardziej dominujące w środowisku pewnej części młodzieży ukraińskiej, która znalazła się w szeregach separatystów. W powieści H. Vdovychenko «Proces Mariupolski» opisano Ukrainkę z Donbasu Olhę i Galicjanina Romana, którzy bardzo szybko przekonują się, że mają ze sobą wiele wspólnego; nie ma między nimi znaczących różnic, a tym bardziej – wrogości; dzięki miłości znikają bariery pomiędzy potencjalnymi wrogami.

Przy pomocy metodologicznych instrumentów badania – hermeneutycznego, opisowego, porównawczo-typologicznego, systemowo-funkcjonalnego – przedstawiono problemowo-tematyczny aspekt współczesnej ukraińskiej prozy antymilitarnej. W powieści Leonida Kapelushnego «Dzikie Pole» wyjaśniono, że obraz Pavła Horlacha jest neoromantyczny, ponieważ sam utwór napisany został w stylu modernizmu, a nawet megamodernizmu. Jednak chłopiec jest czasami bardzo łatwowerny, a starsze pokolenie w tym utworze ma bardziej wyważone poglądy. Wujek Serhii, na przykład, całkiem słusznie mówi o tym, że po zakończeniu II wojny światowej, prawie cała Europa z wielkim bólem otrząsała się z faszyzmu, ponieważ była pod wpływem propagandy hitlerowskiej. Z przygód Pavła Horlacha na okupowanym terytorium czytelnicy dowiadują się, że na kształtowanie młodej osobowości, a takimi są właśnie uczestnicy

ATO i ich rówieśnicy z przeciwnej strony barykady, wpływa wiele czynników, wśród których najistotniejszym jest przynależność do grupy wiekowej.

Na podstawie wskazanych materiałów badania ustalono, że we współczesnej prozie ukraińskiej o wojnie na Wschodzie dominują idee o tym, że wojna jest antyhumanitarna i alogiczna, dlatego ważnym stało się ujawnienie pasjonarności i tworzenie państwa w warunkach współczesnych wyzwań naszej niezależności i jedności.

Słowa kluczowe: wojna hybrydowa, separatyści, terytorium okupowane, «szara strefa», świadomość narodowa, samoidentyfikacja narodowa.

NATIONAL SELF-IDENTIFICATION OF UKRAINIANS ON THE LINE OF FIRE AND ON BOTH SIDES OF THE FRONT LINE

(on the material of modern fiction about armed hostilities in eastern Ukraine)

Ivanna Volosianko

*postgraduate student of SHEE «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University»,
Assistant at the Department of Translation and Philology at King Danylo University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)*

e-mail: volosiankoivanna@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-0761-1587

Abstract. Hybrid warfare is a modern kind of civil war, but there is always a cynical puppeteer behind the scenes. At the same time, the war in the East made its own adjustments in the minds of Ukrainian citizens. Based on modern Ukrainian fiction about military events in Ukraine, in particular the short novel *In the Gray Zone* by Y. Strutsiuk, novels *Wild Field* by L. Kapeliushnyi and *Mariupol Trial* by H. Vdovychenko, the novel in short stories *Muska* by H. Arsenych - Baran, Max Kindruk's popular scientific study *Non-Fraternal* as well as B. Zholdak's movie-essay *UKRY*, we analyzed the features of the formation of national consciousness and national self-identification of the main characters and prominent minor characters.

Through the prism of markers of self-identification of Ukrainians on the line of fire and on both sides of the front line (both among the civilian population and among the military), it is determined that Ukrainian-centric interests are becoming increasingly dominant among some Ukrainian young people who found themselves in the ranks of separatists. Thus, H. Vdovychenko's novel *Mariupol Trial* depicts Olga, a Ukrainian from the Donbass, and Roman from Galicia, who very quickly become convinced that they have more similarities rather than differences, and even more – hostilities; the barriers between potential enemies disappear because of love.

The problem and thematic aspect of modern Ukrainian anti-military fiction is revealed with the help of methodological research tools, namely the hermeneutic, descriptive, comparative and typological, systemic and functional methods. The novel *Wild Field* by Leonid Kapeliushnyi reveals that the image of Pavlo Horlach is neo-romantic, as the work itself is written in the style of modernism, as well as metamodernism. However, the young man is sometimes very trusting, and the older generation has a more balanced opinion in the same work. For example, uncle Serhii quite rightly says that after the end of the Second World War, almost all of Europe was

recovering from fascism with great pain, because it was under the influence of Hitler's propaganda. From the adventures of Pavlo Horlach in the occupied territories, it becomes clear to readers that the formation of young people, namely ATO participants and their peers on the opposite side of the barricades, is influenced by many factors, among which the most significant is the age limit.

According to these materials, modern Ukrainian fiction about the war in the East is dominated by ideas about the inhumanity and illogicality of war, so it was important to reveal the passionarity and implementation of the idea of statehood in the current challenges of our independence and unity.

Key words: hybrid war, separatists, occupied territory, «gray zone», national consciousness, national self-identification.

НАЦІОНАЛЬНА САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ УКРАЇНЦІВ НА ЛІНІЇ ВОГНЮ Й ПО ОБИДВА БОКИ ФРОНТУ

(на матеріалі сучасної прози про воєнні події на Сході України)

Іванна Волосянко

аспірантка

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»,
асистентка кафедри перекладу та філології Університету Короля Данила*

(Івано-Франківськ, Україна)

e-mail: volosiankoivanna@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-0761-1587

Анотація. Гібридна війна – сучасний різновид громадянської, але за її лаштунками завжди знаходиться цинічний ляльковод. Водночас війна на Сході внесла свої корективи у свідомість українських громадян. На матеріалі сучасної української прози про воєнні події в Україні, зокрема повісті «У сірій зоні» Й. Струцюка, романів «Дике поле» Л. Капелюшного та «Маріупольський процес» Г. Вдовиченко, роману у новелах «Муська» Г. Арсенич-Баран, науково-популярного дослідження «Небратні» Макса Кіндрука, кіноповісті «УКРИ» Б. Жолдака проаналізовано особливості становлення національної свідомості й національної самоідентифікації головних героїв та яскравих другорядних персонажів.

Крізь призму маркерів самоідентифікації українців на лінії вогню й по обидва боки фронту (як серед мирного населення, так і в середовищі військовослужбовців) визначено, що україноцентристські інтереси з кожним днем стають все більш домінантними у середовищі певної частини української молоді, яка опинилася в рядах сепаратистів. Так, у романі Г. Вдовиченко «Маріупольський процес» описано українку з Донбасу Ольгу й галичанина Романа, які дуже швидко переконуються, що між ними більше спільного, ніж відмінного, а тим паче – ворожого; через кохання зникають бар'єри між потенційними ворогами.

За допомогою методологічних інструментів дослідження – герменевтичного, описового, порівняльно-типологічного, системно-функціонального – розкрито проблемно-тематичний аспект сучасної української

антимілітарної прози. У романі Леоніда Капелюшного «Дике поле» з'ясовано, що образ Павла Горлача неоромантичний, адже й сам твір написаний в стилі модернізму, і навіть мегамодернізму. Проте юнак іноді дуже довірливий, а старше покоління у цьому ж творі має більш виважену думку. Дядько Сергій, наприклад, цілком слушно веде мову про те, що після закінчення Другої світової війни мало не вся Європа з превеликим болем оговтувалась від фашизму, адже була під впливом гітлерівської пропаганди. З пригод Павла Горлача на окупованій території читачам стає зрозуміло, що на формування молодого особистості, а саме такими є учасники АТО і їхні ровесники з протилежного боку барикад, впливає багато чинників, серед яких найбільш суттєво – віковий ценз.

За матеріалами дослідження з'ясовано, що в сучасній українській прозі про війну на Сході домінують ідеї про антигуманність та алогічність війни, тому важливим стало розкриття пасіонарності та втілення ідеї державотворення в умовах сучасних викликів нашої незалежності й соборності.

Ключові слова: гібридна війна, сепаратисти, окупована територія, «сіра зона», національна свідомість, національна самоідентифікація.

Introduction. National self-identification has always been extremely important. Evidence of this is the eloquent fact that this problem has long been given special attention by leading thinkers around the world, in particular the philosophers of modern times I. Kant, A. Schopenhauer. Properly analyzing and using the ancient achievements of the great minds and luminaries of previous epochs (Aristotle, Plato, Socrates, Cicero, Horace, the French Enlightenment), they made a huge step forward in the study of this extremely important problem.

Ukrainian sociologist Maryna Ergemlidze argues that ethnic self-identification is formed in the process of primary socialization of a person: his awareness of his own belonging to his ethnic community, which is considered one of the basic manifestations of the human essence. Self-identification is formed by the method of finding out one's own historical roots, ie the imaginary or conditional return to the origins and sources of historical vicissitudes of the past. In contrast to ethnic self-identification, "national identity is based on conscious choice, depending on how much an individual, group of individuals or nation as a whole is aware of and perceives historical, political and civic values" (*Ergemlidze, 2013*). National self-identification recognizes and consciously expresses the concept of continuity, permanence, identity of the human person, his self-consciousness.

Main part. Every modern nation is a political-legal and socio-economic phenomenon, so its perception or rejection by a particular person also depends on many factors, and "dense" ignorance, hostile ideology or even deliberate information zombies of centuries enslaved by the colonizer can play the role of evil fate. young and not yet strengthened individuals. However, it would be a mistake to assume that the personality at some particular stage of life is finally formed and no longer subject to any correction. It should be borne in mind that a young man or woman who was born, for example, in a Russified area and purposefully "Russified" in the process of schooling and in the appropriate social environment, can not "balance" between what they have already learned and which they learned relatively recently, and therefore have so far been perceived only by faith, and not as their own well-established belief, especially in the conditions of military confrontation.

The purpose of the research is to try to consider and properly analyze the problem of national self-identification in the pages of works of modern Ukrainian prose about the armed confrontation in eastern Ukraine.

In the popular science study of contemporary writer Max Kindruk "Unbroken", entitled "Ukraine - Russia: an encyclopedia of confrontation", a clear line is drawn between nationally conscious people and the bewildered, turned into traitors, traitors and enemies of the Ukrainian state: "No "Good" and "bad" Ukrainians. There are no Ukrainians who support Russia, just as there are no Ukrainians who oppose them. There are just Ukrainians and Russians. Even if these Russians have Ukrainian passports... ” (Kindruk, 2015, p. 14). The former can be painfully and bitterly mistaken, but they do become clear over time. Others resort to all the tricks available to them to disguise themselves. This is exactly what an elderly woman does, for example, who rightly arouses suspicion of Gray and Vlad in Bohdan Zholdak's novel UKRI. The two Ukrainian servicemen found themselves in the already occupied territory after their car exploded on a mine. For the sake of conspiracy, having removed the recognizable national chevrons from Velcro, Syvy and Vlad-Stolytsia decided to at least somehow fortify themselves in the nearest village, and at the same time to find out exactly how they can get across the front line. Already quite old Gray, who was jokingly called Grandfather by his brothers, and Vlad - Capital went into the extreme house to smell the hot food. There, almost by experience, a drunken old aunt treated them to boiled potatoes in uniform. Convinced that in front of her "Katsapeti" or "New Little Russians", the old woman undertook to "enlighten" the alleged suffering she suffered: "Bitches, junta, Nazis! Beast - these curses from the Right Sector broke into my house, robbed everything, and my only daughter, my cousin's blood, these bands were brutally raped by beasts, reptiles, all in turn in front of my eyes, where are you, where are you? they hold me to watch, and I shout to them: take me better, and leave the girl, and they are no and no! ” (Zholdak, 2015, p. 146). From this news, the Ukrainian servicemen almost choked on their aunt's food, especially since they themselves belonged to the Right Sector. However, the old woman pulled out a bottle of moonshine, which Gray and Vlad could not refuse, because they froze well. Only after the fourth glass of the new event, the hostess suddenly started another song: "Alone, she was in trouble, neither her husband nor your children... - And what about the daughter? .. - What daughter? My daughter has never beaten me... - They both looked around and exhaled with relief. - And when did you see these Banderites? Seen when the Right Sector? "Where from?" Yes, reborn (Zholdak, 2015, pp. 146-147). Realizing who was right in front of her, the drunken beaver so dispersed in her hatred of Ukrainians that she had to be tied up so that she would not immediately run to hand over the dill. Following in the footsteps of his "guests", when Vlad had already crossed the old one on the doorstep, remembering his non-existent daughter, the drunkard still insisted on his false rightness that although she did not have a daughter, she could have! About such an extremely narrow, but at the same time aggressive, worldview is shown by yesterday's friends of Pavel Gorchach's "separatist" when he is taken prisoner by Russian mercenaries in Leonid Kapelyushny's novel The Wild Field. Yesterday's separatist brothers do not take into account Paul's former merits at all, in particular the fact that he stormed Savur's grave with them, was seriously wounded, because of which he will carry a fragment of the battle of Karachun in his body for the rest of his life. None of Gorchach's "judges" even tries to figure out who is really to blame: Pavlo or the drunken Cossacks, who were the first to take up

arms, and before that clearly violated military discipline and deliberately beat up a minor Russian girl in order to persuade her to have group sex with them.

The insult inflicted on Gorlach, the unbearable conversation with his former brother, with whom Pavlo was inseparable for at least a few hundred kilometers along the front, make Gorlach remember the balanced position of his compatriots from the Shevchenko village. The Piskun family is not remembered, and not only the extremely far-sighted Svitlana Vasylivna, but even now, under the conditions of the occupation, almost the only representative of the local government is Uncle Serhiy Fedotovych. It is he who tries to wean Paul from his utopian idea of an independent Donbass: "I will tell you, Pavchyk, as I would say to my son, do not get feverish, you do not have one in your eyes darkening... Stay, no one is waiting for you anywhere and no one needs you anywhere. This is you for the idea, and the Kremlin and the local racists are not even for territory, but for digging, for coal flows and to do business in the humanitarian field. Well, and, of course, that everything was a Russian measure, and Ukrainians in the stall. Who are they to you, these racists?" (*Hat, 2017, p. 13*).

Sergei Fedotovich is a smart and well-read man. With Pavlo Horlach, he speaks as an equal with an equal, respects the young man's convictions, but at the same time allegedly only on occasion presents such strong evidence that makes Gorlach doubt the correctness of his own conclusions. For example, Uncle Sergei cites to Pavlo the unknown facts that during the Second World War many Western European states not only sided with Hitler, but also perceived German Nazism in the form of fascism as a progressive modern ideology. However, after the capitulation of Germany and the realization that fascism so undermined the moral foundations of Europe and even caused irreparable damage to human civilization, not only Germans but also Italians, Spaniards, French, Norwegians, scraped off the scabies of Nazi Nazism with great pain and pain. .

It is difficult to deceive the older generation of people who have suffered for years during the Soviet era with false ideas. So sitting next to her own husband, Serhiy Fedotovich, who was wounded by the Russian Cossacks, Aunt Svitlana tries desperately openly with despair and anxiety. She tells her daughter Valya's former classmate how her old mother kept reminding her that there was always order and understanding within their village, even though Tatars, Greeks and Poles lived there until the catapult appeared. And although visitors from Russia initially gathered only three huts, and this nook immediately for the sloppiness of its inhabitants and the constant drunkenness of old and young, regardless of the time of day and season, all other villagers tried to get around a hundredth way, frustrating processes like a terrible infection, invisibly spread to the entire Shevchenkovsky hamlet and to this day, due to migrants from Rostov, none of the locals have peace. Svitlana Vasylivna draws an unequivocal conclusion: "It's not stupid to say that until someone else's lice crawls behind your collar, your own will not breed... And these... God forbid that with Sirozhka, I will burn this Katsapkray to pieces" (*Kapelyushny, 2017, p. 18*).

As you know, the term "personality" is an extremely complex concept, so among scientists its identical and even synonymous interpretations do not exist. However, scientists agree that family upbringing always becomes the foundation of a young person, lays in the youthful characters and destiny the cornerstone through which the worldview is able to withstand the greatest storms of life. Although the Piskun family has been living in Donbass in the third generation in an international society, their daughter Valentina does not succumb to the conditions of the occupation

environment and becomes a volunteer who helps Ukrainian servicemen.

Armed with "stechkin" Pavlo Gorlach, and therefore, even for this reason, the psychologically reborn subject, naturally, acquires certain negative traits in behavior. However, the core of his own soul does not allow the guy to descend not only to the level of Bucha from the novel "Mariupol Process", but also to the level of yesterday's colleagues, one of whom directly told Gorlach in a telephone conversation that he deserves to be shot. Bucha with Vitka-Tarpan, the brother of the main character of the novel "Mariupol Process" Halyna Vdovychenko-Olga, and similar "militias" are people of a completely different kind than Pavlo Horlach. They are either infantile romantics, or pathological ignoramuses, losers, nothing, whose weapons play a completely different role than their "stechkin" brothers in Paul's hands. For Bucha, the main trump card of military life is permissiveness, the superiority of the armed man over the unarmed, the full power of the victor over the prisoner. The process of thinking is inaccessible to this character, and the intellect is at the level of its need to "squeeze", that is, to roberly appropriate something valuable to someone.

Only after being taken prisoner by his own, in fact, Russian occupation troops, the separatist Pavlo (front-line pseudo-Kibets) has the opportunity to make sure that he is a priori alien and hostile to the Russian occupiers. Even a minor girl from Katsapkra, corrupted by the Cossacks, is called a "Denikin bitch" by a Cossack villager (*Kapelyushny, 2017, p. 18*), and with undisguised contempt promises that she agreed to an intimate relationship almost with the company of his subordinates, except to touch her heroically place.

However, seeing, hearing and even experiencing this in one's own experience is still too little for national self-identification. The balanced position of Gevorg's volunteer is not immediately perceived by Pavel Horlach. Kibets is even ironic about his patriotic thoughts: "Why did I, an ethnic Armenian who grew up in Ukraine, marry a girl from Gorisa? .. Because in an Armenian family children have to grow up under Armenian lullabies, with Armenian fairy tales, in a word - as Armenians... Russian for us was and always will be foreign. We always learn the language of our country of residence, but it never becomes our mother tongue. Tradition "(Hat, 2017, p. 44). However, the utopian idea of an independent Donbass by Pavlo Horlach has long been his obsession, for which he is not ashamed in front of his opponents from Eastern Ukraine because it is his most sincere dream. Paul argues for his position, and this testifies primarily to his education and literacy. Gorlach believes that state formation first of all requires passion, confession of the national idea, universal desire, and then the legal registration of state acts. At the same time, the young man is offended by the fact that the residents of Donbass and Luhansk regions in Kyiv and Western Ukraine are allegedly considered quilters, drunkards, and villains. Starting in this way from personal resentment, Pavlo declares that Kyiv and Western Ukrainian patriots will also envy the militias, because they themselves do not have freedom. If you think about the insults and clumsy arguments of the literary hero, you can understand what a "poisonous porridge" stuffed the brains of the "militia" Russian ideologues. Max Kindruk writes about this that propaganda experts know how to destroy another state, instill a "program of hatred" and "image of the enemy" (*Kindruk, 2015, p. 202*), which becomes the main goal of his own armed and zombie blood brother. Hybrid warfare is a kind of civil war, but behind the scenes there is always a puppeteer who benefits from fratricidal confrontation.

Yosyp Strutsyuk's novel "In the Gray Zone" clearly shows that the difficult

years of armed confrontation can sober up the "militia", because personal participation in the war gives much more than unsubstantiated slogans. Carefully delving not only into the text, but also the subtext of the story, we can understand the greatest tragedy of Donbass: in the armed confrontation are mostly the best people in this area. In the scene of rescuing storks "ukry" and "separators" are like-minded. There is such a frank and sincere conversation between them that the reader is well aware that these people are ready for final reconciliation. After all, Russia, which initiated the hybrid war in Donbass, is most afraid of such a development. So it is not surprising that the "Pskov Cossacks" are doing a cynical "sweep" by ruthless shelling of the very place where specific Ukrainians from different camps are ready to shake hands.

It is worth noting that the author of the book "Nebratny" quite aptly notes that after the victory of Euromaidan in the Revolution of Dignity, the Russian media began to actively use the word "junta" to denote the new Ukrainian government: "Kiev junta", "fascist junta", "Nazi junta" (*Kindruk, 2015, p. 209*). Even then, that is, still far from the "green men" in Crimea and Russia's inquisitorial hotbed of separatism in the Donbas, Putin's propaganda openly ignores the fact that the new Verkhovna Rada was elected legally, all appointments of heads of state are made in accordance with current legislation. was violated not an iota, even more, was eliminated malicious violations of the Constitution committed by Yanukovich's government.

L. Kapelyushny's novel "Wild Field" can be safely attributed to the artistic and literary direction, which in our time specifically continues modernism - megamodernism. In this text there are clear signs of symbolism, impressionism, neoromanticism. One of the protagonist's last monologues is full of philosophical thinking and correctly made inferences: "And now the soul of the worm is crunching ... that I am about to come face to face, trunk to trunk with one of my own, with whom I was a hundred times near death. Although I know for sure: Pavel Gorlach, who has no hops, whose imagination painted the Land of the Sun He was killed a hundred times during the war and not during the war" (*Kapelyushny, 2017, pp. 461-462*). Another thing is that the situation in the Russian-robbed Donbass is much more terrible (powerful industrial giants were exported to Russia, dismantled, looted, destroyed: Luhansk Electric Machine-Building Plant, Luhansk Chemical-Pharmaceutical Plant, Luhansk Aircraft Repair Plant, Stakhanovbukha Plant, Stakhanovbukhov Plant) Khartsyzsk Machine-Building Plant - and this is by no means a complete list) than this literary hero can even imagine.

The plot of L. Kapelyushny's novel "Wild Field" is built in such a way that the former "separatist" Pavlo Horlach for some reason manages to travel around half of Ukraine in a short time: he visits the cities of Dnipro, Kyiv and Zaporizhia, befriends the Crimean Tatar Akhtem. gives his "stechkin" -brothers, because he is convinced that Russia will not keep Crimea in its paws for a long time, and the peninsula will be returned to the indigenous people.

If a few months ago Gorlachev imagined that a work would be written about the separatist militias, which is equal to "A Word about Igor's Regiment", now he realizes that the Ukrainian population in Donbass has always been "white Negroes" (*Kapelyushny, 2015, p. 233*) that the Russian conquerors will never voluntarily withdraw from the occupied territory: there will be no Don Cossacks, there will be Kuban, Bryansk, Pskov, Moscow, and all of them "will believe that we owe them" (*Kapelyushny, 2017, pp. 251*). Kibets is convinced with his own eyes that although Kyiv

mostly speaks Russian, the capital is specifically Ukrainian in his soul, because even the staunch aunts here seem to taste the Ukrainian language with great enthusiasm. The most painful revelation for Pavel Horlach is the realization that he had brought war with his separatists, even to his native Shevchenkivsky hamlet.

In Halyna Vdovychenko's novel *The Mariupol Process*, the national self-identification of a girl from Olga's territory occupied by Russian troops and separatists and a Ukrainian serviceman from Lviv, Roman, takes place differently, as the latter grew up in diametrically different conditions. Even in captivity as a slave, with a weight on his leg, the young Ukrainian serviceman is personally convinced that the East is also Ukraine. Roman is helped to believe this by yesterday's graduate of the local school, whose brother is in the militia, and she herself cooks food for Bucha, who is armed to the teeth and always drunk.

Finally, the image of Bucha-Buchaev also deserves special analysis of his own national self-identification. A typical loser and lazy, he came from somewhere near Rostov-on-Don to a local elderly girl Virka Suzhynska. Bucha's most primitive and easiest work fell out of hand, because this "car mechanic", as he proved himself, did not do anything. Buchaev barely got a job at a car repair station, but even there he was of no use. When the Donbass revolted, and the idea of joining the newly formed Little Russia to Putin's Russia arose, Buchaev, whose self-esteem had increased many times, left his Verka and repair shop and began to "squeeze" cars and other property from those who refused, that is, fundamentally "did not want to fight for the DNR" (*Vdovychenko, 2015, p. 48*), and almost a day later unceremoniously collected free of charge in a local store in both hands food, for which Yanka-saleswoman had to pay herself. Bucha put a Kalash machine on his chest and persuaded local boys who had recently graduated from school to enlist in the militia. Weapons in hand and a camouflage uniform instantly turned the Rostov loser into a certain separatist commander in his power and authority. Now to kill one's own dog, to shoot an elderly Ukrainian volunteer, to mock the captured Roman ("He commanded the interrogation of Bucha... someone from captivity or killed" (*Vdovychenko, 2015, p. 18*), to hand over to the Chechens as a Ukrainian saboteur Valka-Samoreklama, attributing to her non-existent sins and fully aware that the girl is being tortured - this is exactly what the vengeful and primitive Bucha especially likes. What he is ready for seven days a week, even in the middle of the night, is eloquent when, on the insane orders of such a commander, three young men are actually buried in a freshly dug, two-meter-deep grave, with plastic tubes stuck in everyone's mouths. Olga Vitka-Tarpan's brother almost died in the process of the test: "I didn't immediately recognize the stranger with the oiled earth, smoke on his brother's face and blue lips... Chest rose and fell convulsively... Vitok was a core from childhood. He was taken to the district hospital in the second grade, and then more than once... Mitral valve prolapse" (*Vdovychenko, 2015, p. 57*). The question arises: for what purpose does Buchaev so senselessly risk the lives of his own subordinates? There is no goal, just as there is no reason. The noise of such atrocities is due to the fact that this grief-hero thought that the boys buried alive in the grave will no longer have fear, so they will not run away from the battlefield.

The concepts of dignity and honor are also categories unknown to Buchaev. When the mother, having overcome a good hundred obstacles, almost searches for Roman, Bucha snatches a round sum from her for her son, although she knows perfectly well that Roman has already escaped, and in Olzhyn's village the mother, exhausted by

the unknown, will not meet him.

Does Bucha feel like a Russian patriot? He does not think about this, and never even makes a reservation, so national self-identification for Buchaev is an empty space. He is a born sadist, a thief, a marauder and a murderer who wore military camouflage only to cover up his own bestial instincts.

The image of Olga's brother in the novel is episodic, but important for understanding the social environment in the occupied territories. Vitko's thorough search of his home (to find out if his sister had bought yellow and blue paint) is not an unfortunate coincidence, because in this way the guy sincerely seeks to protect Olga from execution. Is it possible in this case to talk about Vitko's national self-identification? Yes and no. On the one hand, he only protects his sister, not defends national interests. On the other hand, as we know, even latent national self-identification does not under any circumstances become the basis for racism, chauvinism or neo-Nazism, because at the heart of these misanthropic political movements - they are written quite clearly - are political doctrines, and national self-identification as well as national self-identity, is a fundamental category of human personality.

Olga, a village girl, feeds her "slave" and treats Roman's leg, as the iron ring has rubbed a large wound, although in the first days she still has a metal meat cleaner ready in case the prisoner attacks her. The conversations between Olga and Roman are clearly conflicting at first. Dialect words are not always clear to the newcomer, but Roman has a fine sense of humor and already attracts the girl. Realizing that Roman is sincere with her, the girl starts talking about television news, she even admits that the announcer said that the Lviv Nazis allegedly played football with the head of an old veteran of the war with the Nazis. However, one small clarification of Romanov is enough: they showed how they played football with that head, or just lied, and Olga begins to feel the rightness of her interlocutor. When the girl reproaches Roman that no one called them, the Ukrainian servicemen, to Donbass, the guy answers that he shouldn't be called, because he is constantly in his Ukrainian state: "We, we are at home. Both you and I" (*Vdovychenko, 2015, p. 39*). Olga's trust becomes real when the girl unlocks the weight of the weight on Roman's leg with a key, only asks him to keep the weight close to him in case the militia arrives.

When Olga is convinced that Roman's will is not shining, because the militias in general, and Bucha-Buchaev in particular, are unreliable people, she herself openly encourages the boy to flee. The story psychologically subtly depicts the last minutes, when a couple in love is standing on opposite sides of the door. If Olga had cried, Roman would not have dared to run away. If Roman opened the door, Olga would not let him go. However, both have the courage and restrain themselves for the sake of future happiness, and it is possible only if Roman survives, overcomes more than a hundred kilometers and reaches his own, crossing the front line: "And only when it came to that he left. ., something spilled hot on my heart. Like tears or blood. Salty, because it stung with pain. And it turned out - love. "Love" in Ukrainian" (*Vdovychenko, 2015, p. 104*). Interestingly, in some episodes, Roman from Lviv thinks very similarly to Pavel's "separatist" from L. Kapelyushny's "Wild Field", because both of them dream of seeing Ukraine as a full-fledged state, but instead it turns out that even in the years of military confrontation society is two heads ahead of the state" (*Vdovychenko, 2015, p. 253*). Were it not for volunteers and self-sacrificing passions, the authorities would have ruined not only the Ukrainian idea, but Ukraine as a whole.

The problem of national self-identification is powerfully developed in the book by Anna Arsenych - Baran "Muska", which is based on the biography of the mother of opera singer Vasyl Slipak, who died in the Donbass in the ranks of the "Right Sector". The terrible news shocked Maria: "She shouted so loudly that even the neighbors heard and ran away... Everything stopped, no, it broke off, it cracked. Magma grief, hot, sticky, relentless, flooded the woman... I wanted to scream again, but at some point the voice disappeared, and the woman just gasped for air" (*Arsenych-Baran, 2018, p. 137*). Muska begins to look at the world in a new way. She is outraged that nothing has changed in Vasily since Vasily's death. signs. The unfortunate mother blames herself for not taking Vasily to the cemetery unconscious. However, the national consciousness forces this old woman and grief-stricken woman to think about the most important thing: "How to unscrew the heads stuffed with cotton wool and fasten the ones that would produce new ideas and move the earth's axis?" (*Arsenich-Baran, 2018, p. 138*). In other words, Vasilyev's mother sees Ukraine as a world lever.

Confrontation of peoples and confrontation within the people between members of the same nation in the case of its colonization - a typical phenomenon. In modern prose about the war in eastern Ukraine, this is always clearly seen and appears not only due to the frequent use of tokens "Ukrainians", "separatists", "Cossacks", "Chechens", etc., but also on the basis of international "allergies". if we talk about such a phenomenon metaphorically. The alienation of the occupied territories and their population from the occupiers is a defensive reaction of a nation enslaved or one that is still being colonized by all means.

Conclusions. The war in the East made its adjustments in the minds of all Ukrainian citizens. A positive understanding of the meaning of the word "nationalism" will not surprise anyone today. Even more, the popular work of modern nationalist researcher Anthony Smith's "National Identity" traces the important conclusion that nationalism is not an ideological doctrine, such as socialism, chauvinism, or liberalism, but a paradigm that is very important for the life of every nation. depending on the specific circumstances and peaceful or military conditions, specific mental characteristics (*Smith, 1994*). Human civilization does not just consist of nations. The nation-state always strives to become a source of power, and specific loyalty to it and its interests - patriotism - can be considered the highest valor of its best representatives. In order to properly realize its purpose in the world, each nation must be autonomous and interested in its own state and a clear national self-identification of all its citizens.

References:

1. Arsenych-Baran H. (2018). Muska: Istoriia odnogo zhyttia. Roman u novelakh. Kyiv, Ukraina: Ukrainskyi priorytet.
2. Vdovychenko H. (2015). Mariupolskyi protses: Roman. Kharkiv, Ukraina: Klub simeinoho dozvillia.
3. Zholdak B. (2015). UKRY: kinopovist. Kyiv, Ukraina: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA.
4. Erhemlidze M. (27/09/2013). Etnichna ta natsionalna samoidentyfikatsiia: perspektyvy natsionalnykh menshyn Ukrainy. Retrieved from http://otherreferats.allbest.ru/political/00299894_0.html
5. Kapeliushnyi L. (2017). Dyke pole: Roman. Kyiv, Ukraina: Ukrainskyi priorytet.
6. Kidruk Maks (2015). Nebratni. Kharkiv, Ukraina: Klub simeinoho dozvillia.
7. Smit Entoni D. (1994). Natsionalna identychnist. Kyiv, Ukraina: Osnovy.
8. Strutsiuk Y. (2019). U sirii zoni. Korydor: beletrystyka i publitsystyka (s. 324 – 338). Kyiv, Ukraina: Ukrainskyi priorytet.

НАЦІОНАЛЬНА САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ УКРАЇНЦІВ НА ЛІНІЇ ВОГНЮ Й ПО ОБИДВА БОКИ ФРОНТУ

(на матеріалі сучасної прози про воєнні події на Сході України)

Вступ. Національна самоідентифікація особистості завжди була надзвичайно важливою. Свідченням цього є той промовистий факт, що саме цій проблемі вже давно приділяли особливу увагу передові мислителі всього світу, зокрема філософи нових часів І. Кант, А. Шопенгауер. Належно аналізуючи й використовуючи ще античні набутки великих умів та світочів попередніх епох (Аристотеля, Платона, Сократа, Цицерона, Горація, французьких просвітителів), вони зробили величезний крок вперед у дослідженні цієї надзвичайно актуальної проблеми.

Українська соціологиня Марина Ергемлідзе аргументовано обстоює думку, що етнічна самоідентифікація формується в процесі первинної соціалізації людини: усвідомлення нею власної приналежності до своєї етнічної спільноти, що вважається одним із базових проявів сутності людини. Самоідентифікація формується методом з'ясування людиною власного історичного коріння, тобто уявного чи умовного повернення до витоків і джерел історичних перипетій минулого. На відміну від етнічної самоідентифікації, «національна ідентичність має за основу свідомий вибір, залежить від того, наскільки окремих індивід, група індивідів чи нація в цілому усвідомлюють та сприймають історичні, політичні та громадянські цінності» (Ергемлідзе, 2013). Національна самоідентифікація визнає і свідомо виражає концепт спадкоємності, постійності, тотожності людської особистості, її самосвідомості.

Основна частина. Кожна сучасна нація є явищем політико-правовим та соціально-економічним, тому її сприймання чи відторгнення конкретною людиною також залежать від багатьох чинників, а «дрімуча» необізнаність, ворожа ідеологія чи навіть зумисне інформаційне зомбування віками поневоленого народу колонізатором можуть зіграти роль злого фатуму в долі юних і ще не зміцнілих особистостей. Проте буде помилкою вважати, що особистість на якомусь конкретному життєвому етапі формується остаточно й надалі вже ніякій корекції не піддається. Варто брати до уваги, що юнак чи дівчина, які народилися, наприклад, на зрусифікованій території і цілеспрямовано «зросійшувалися» у процесі шкільного навчання та в умовах відповідного соціального середовища, не вміють «балансувати» між тим, що уже засвоїли, й тим, про що довідалися порівняно недавно, а тому сприйняли поки що тільки на віру, а не як власне усталене переконання, тим більше – в умовах воєнного протистояння.

Мета наукового дослідження – спроба розглянути й належно проаналізувати проблему національної самоідентифікації на сторінках творів сучасної української прози про збройне протистояння на Сході України.

У науково-популярному дослідженні сучасного письменника Макса Кіндрука «Небратні», яке має підзаголовок «Україна – Росія: енциклопедія протистояння», чітко проведено лінію вододілу між національно свідомими людьми і з'яничареними, перетвореними в перекинчиків, зрадників і ворогів української держави: «Немає „хороших” і „поганих” українців. Немає українців,

які підтримують Росію, як немає українців, що їм протистоять. Є просто українці та... росіяни. Навіть якщо в цих росіян українські паспорти...» (Кіндрук, 2015, с. 14). Перші можуть боляче й гірко помилятися, проте обов'язково прозирають із часом. Другі вдаються до всіх, які їм лише доступні, хитрощів, аби замаскуватися. Саме так, наприклад, робить немолода жінка, яка небезпідставно вже навіть із першого погляду викликає підозру в Сивого і Влада в романі Богдана Жолдака «УКРИ». Ці два українські військовослужбовці після того, як їхня машина підірвалась на міні, опинилися на вже окупованій території. Заради конспірації, познімавши з липучок розпізнавальні національні шеврони, Сивий і Влад - Столиця вирішили бодай сьак-так підкріпитися в найближчому селі, а водночас розвідати, як саме їм можна перебратися через лінію фронту. Вже далеко немолодий Сивий, якого побратими жартома кликали Дідом, і Влад - Столиця зайшли в крайню хату на запах гарячої страви. Там уже мало не з досвідку п'янісінька немолода тітка, пригостила їх вареною картоплею в мундирах. Переконана, що перед нею «кацапети» або «новомалороси», стара взялася «просвещать» нібито нею самою пережитими стражданнями: «Суки, хунта, фашисти! Зверйо – ворваліся в мой дом еті клятиє із Правого сектора, всьо ограбілі, а мою єдинственную дочь, мою роднінькую кровиночку, еті бандери зверскі изнасілували, гади, все по очереди на моїх глазах, где ви такоє віделі?.. Оні, гади, меня держат, чтобы я смотрела, а я кричу ім: возьміте лучше меня, а девочку оставте, а оні нет і нет!» (Жолдак, 2015, с. 146). Від такої звістки українські військовослужбовці мало не подавилися тігчиними харчами, тим більше, що й самі належали до Правого сектора. Проте стара витягла бутлю самогону, від якого Сивий і Влад не могли відмовитися, адже добряче намерзлися. Тільки ж після четвертої чарки по новому заходу господиня раптом завела іншу пісеньку: «Одна-одіньошенька бедовала, ні мужа тібе, ні детей... – А как же дочка?.. – Какая дочка? Не било в меня нікогда дочкі... – Обидва Perezирнулися й полегиено видихнули. – А ти коли бачила цих бандерівців? Бачила коли Правий сектор? – Откуда? Да отродясь (Жолдак, 2015, с. 146–147). Усвідомивши, хто саме перед нею, п'яна бабера так розійшлася у своїй ненависті до українців, що її прийшлося прив'язувати, щоб негайно ж не побігла здавати «укропів». Навздогін своїм «гостям», коли Влад вже на порозі перекривив стару, згадавши неіснуючу дочку, п'яниця й далі наполягала на своїй брехливій правоті, що хоч дочки в неї нема, але ж могла бути! Приблизно саме такий надзвичайно вузький, але водночас ще й агресивний, світогляд проявляють і вчорашні друзі «сепара» Павла Горлача, коли той потрапляє в полон до російських найманців в романі Леоніда Капелюшного «Дике поле». Учорашні побратими-сепаратисти зовсім не беруть до уваги колишніх заслуг Павла, зокрема того, що він разом із ними штурмував Савур-могили, був важкопораненим, через що до кінця свого життя носитиме в тілі осколок від бою на Карачуні. Ніхто з Горлачевих «суддів» навіть не намагається розібратися, хто насправді винен: Павло чи п'яні козаки, які першими схопилися за зброю, а до цього явно порушили військову дисципліну і зумисно споїли неповнолітню російську дівчину з метою схилення її до групового сексу з ними.

Завдана Горлачеві кривда, нестерпна розмова з колишнім побратимом, з яким Павло був нерозлучним щонайменше упродовж кількох сотень разом пройдених фронтових кілометрів, заставляють Горлача згадати виважену позицію

своїх земляків із хутора Шевченкового. Із пам'яті не йде сім'я Піскунів, і не тільки надзвичайно прозрілива Світлана Василівна, а й тепер, в умовах окупації, чи не єдиний представник місцевої влади – дядько Сергій Федотович. Саме він намагається отямити Павла від його утопічної ідеї незалежного Донбасу: *«Скажу тобі, Павчику, як сказав би синові, – не гарячкуй, не в тебе одного в очах тьмариться... Лишайся, ніхто й ніде тебе не чекає і ніде нікому ти не потрібен. Це ви за ідею, а Кремль і тутешні рашисти навіть не за територію, а за копанки, за вугільні потоки та щоб на гуманітарні бізнесувать. Ну, і, конешно, щоб все було руський мір, а хохлів у стійло. Хто вони тобі, ці рашисти?»* (Капелюшний, 2017, с. 13).

Сергій Федотович виявляється розумною і начитаною людиною. З Павлом Горлачем він веде мову, як рівний з рівним, поважає переконання юнака, але водночас нібито лиш принагідно подає такі вагомні докази, які змушують Горлача засумніватися у правильності власних висновків. Наприклад, дядько Сергій наводить Павлові невідомі факти, що в часи Другої світової війни багато західноєвропейських держав не просто опинилися на боці Гітлера, а й німецький нацизм у вигляді фашизму сприйняли як прогресивну новітню ідеологію. Правда, після капітуляції Німеччини і усвідомлення, настільки фашизм підірвав моральні устої всієї Європи і навіть завдав непоправної шкоди людській цивілізації, не тільки німці, а й італійці, іспанці, французи, норвежці, зішкребали з себе коросту фашистського нацизму з превеликим болем і ще більшою огидою.

Старше покоління людей, які роками бідували за часів СРСР, обманути фальшивими ідеями важко. Тож сидючи біля пораненого російськими козаками власного чоловіка, Сергія Федотовича, тітка Світлана з відчаю і переживань спромагається на нечувану відвертість. Вона розповідає колишньому однокласникові своєї дочки Валі, як їй старенька мама постійно згадувала, що в межах їхнього хутора завжди був лад і взаєморозуміння, хоча тут жили і татари, і греки, і поляки, аж поки не з'явилася кацапня. Й хоч приїжджих із Росії спочатку набралось лише на три хатини, а цей закуток відразу ж за неохайність його жителів і постійну пиятику старих і малих, незалежно від години доби й пори року, всі інші односельці намагались обходити сотою дорогою, фрустраційні процеси, як страшна інфекція, незримо перекинулись на весь Шевченківський хутір і донині через переселенців із Ростова нікому з місцевих нема спокою. Світлана Василівна робить однозначний висновок: *«Не дурний сказав, поки чужа воша за комір не залізе, своя не розплодиться... А ці... Не дай, Бог, що із Сірвожкою, я цей Кацапкрай спалю вицент»* (Капелюшний, 2017, с. 18).

Як відомо, термін «особистість» – надзвичайно складне поняття, тому серед науковців його однакових і навіть синонімічних трактувань взагалі не існує. Однак вчені погоджуються, що родинне виховання завжди стає підвалиною юної особистості, закладає в юнацькі характери й долі той наріжний камінь, завдяки якому світоглядна будова здатна витримати найбільші життєві шторми. Хоч сім'я Піскунів уже в третьому поколінні живе на Донбасі в середовищі інтернаціонального соціуму, їхня донька Валентина не прогинається під умовами окупаційного середовища і стає волонтеркою, яка допомагає українським військовослужбовцям.

Озброєний «стечкіним» Павло Горлач, а отже, вже навіть із цієї причини психологічно перероджений суб'єкт, закономірно, набуває певних негативних рис

у поведінці. Проте ядро власної душі не дозволяє хлопцеві опуститися не тільки до рівня Бучі з роману «Маріупольський процес», а навіть до рівня вчорашніх соратників, один із яких у телефонній розмові прямо заявляє Горлачу, що той уже заслуговує тільки на розстріл. Буча ж із Вітькою - Тарпаном, братом головної героїні роману «Маріупольський процес» Галини Вдовиченко – Ольги, та їм подібними «ополченцями» – це люди зовсім іншого гатунку, ніж Павло Горлач. Вони або інфантильні романтики, або ж патологічні неуки, невдахи, нікчеми, зброя в руках яких відіграє зовсім іншу роль, аніж побратим «стечкін» у руках Павла. Для Бучі головним козирем військового життя стає вседозволеність, перевага озброєної людини над беззбройною, повна влада переможця над полоненим. Процес мислення для цього персонажа недоступний, а інтелект знаходиться на рівні його потреби «відтиснути», тобто по-грабіжницьки привласнити, щось вартісне в когось.

Тільки потрапивши в полон до своїх же, власне, російських окупаційних військ, сепаратист Павло (фронтове псевдо – Кібець) має нагоду однозначно пересвідчитися, що він для російських окупантів апріорі чужий і ворожий. Навіть розбещену козаками неповнолітню дівчину з Кацапкраю козацький станичний обзиває «сукою денікінською» (Капелюшний, 2017, с. 18), з неприхованим презирством обіцяє за те, що погодилася на інтимні стосунки мало не з ротою його підлеглих, хіба почепити їй геройську зірку на срамне місце.

Проте бачити, чути й навіть пережити на власному досвіді подібне – ще надто мало для національної самоідентифікації. Виважена позиція волонтера Геворга не сприймається Павлом Горлачем відразу належно. Кібець іронічно ставиться навіть до його патріотичних роздумів: *«Чому я, етнічний вірменин, який виріс в Україні, за жінку собі взяв дівчину із Горіси?.. Бо у вірменській сім'ї дітки мають рости під вірменські коліскові, із вірменськими казками, словом – як вірмени... Російська для нас була і завжди буде іноземною. Ми завжди вчимо мову країни проживання, але вона ніколи не стає нам рідною. Традиція»* (Капелюшний, 2017, с. 44). Втім, утопічна ідея незалежного Донбасу Павла Горлача ще довгий час є його нав'язливою ідеєю-фікс, за яку йому не соромно перед своїми опонентами зі Східної України тому, що це його найщиріша мрія. Павло аргументовано відстоює свою позицію, а це свідчить насамперед про його освіченість і начитаність. Горлач вважає, що державотворення в першу чергу вимагає пасіонарності, сповідування національної ідеї, вселюдського бажання, а тоді вже юридичного оформлення державних актів. Водночас юнак ображений тим, що нібито жителів Донбасу й Луганщини в Києві й Західній Україні вважають ватниками, п'яницями, злидарями. Відштовхуючись таким чином від особистісної покривдженості, Павло заявляє, що київські й західноукраїнські патріоти ще й заздрять ополченцям, бо в самих нема волелюбства. Якщо вдуматися в образи й недолугі аргументи літературного героя, то можна зрозуміти, якою «отруйною кашею» напхали мізки «ополченців» російські ідеологи. Макс Кіндрук про подібне пише, що експерти з пропаганди вміють нищити чужу державу, насаджувати «програму ненависті» й «образ ворога» (Кіндрук, 2015, с. 202), який стає головною ціллю озброєного і зазомбованого власного брата по крові. Гібридна війна – різновид громадянської, але за лаштунками в ній завжди є ляльковод, який і користує з братовбивчого протистояння.

У повісті Йосипа Струцюка «У сірій зоні» наглядно показано, що тяжкі роки збройного протистояння здатні протверезити «ополченців», адже особиста участь у війні дає значно більше, ніж голослівні лозунги. Уважно заглиблюючись не лише в текст, а й підтекст повісті, можна збагнути найбільшу трагедію Донбасу: у збройному протистоянні переважно опиняються чи не найкращі люди цієї території. У сцені порятунку лелек «укри» й «сепари» виявляються однодумцями. Між ними виникає настільки відверта й щира розмова, що читач прекрасно усвідомлює: ці люди вже готові до остаточного примирення. Врешті, саме такого розвитку подій найбільше боїться Росія, яка й ініціювала гібридну війну на Донбасі. Тож нічого дивного в тому нема, що «псковські козаки» роблять цинічну «зачистку» безжалюгідним обстрілом саме того місця, де питомі українці з різних таборів готові один одному подати руки.

Варто звернути увагу, що автор книги «Небратні» цілком доречно зауважує, що після перемоги Євромайдану в умовах Революції Гідності «російські ЗМІ почали активно послуговуватися словом „хунта” для позначення нової української влади: „київська хунта”, „фашистська хунта”, „нацистська хунта”» (Кіндрук, 2015, с. 209). Уже тоді, тобто ще далеко до «зелених чоловічків» у Криму й роздуханого Росією інквізиційного вогнища сепаратизму на Донбасі, путінська пропаганда відверто ігнорує те, що нова Верховна Рада була обрана законно, всі призначення державних керівників здійснені згідно з чинним законодавством, а Конституція України не була порушена ні на йоту, навіть більше, було ліквідовано злісні порушення Конституції, зроблені владою Януковича.

Роман Л. Капелюшного «Дике поле» можна сміливо причислювати до мистецько-літературного напрямку, який у наш час питомо продовжує модернізм – мегамодернізм. У цьому тексті є виразні ознаки символізму, імпресіонізму, неоромантизму. Один із останніх монологів головного героя насичений філософським мисленням і правильно зробленими умовиводами: «Цікаво, запізно вражаюся я, чому в мене в РДГ ніколи не було відчуття, що воюю проти своїх? А зараз душу черва хрумає..., що ось-ось стикнуся ніс в ніс, ствол у ствол із кимсь зі своїх, із якими сто разів був поруч із смертю. Хоч вже точно знаю: того Павла Горлача, що хмелів, якому уява малювала Країну Сонця, немає. Його сто разів убили на війні й не на війні» (Капелюшний, 2017, с. 461–462). Інша річ полягає в тому, що ситуація на пограбованому Росією Донбасі значно жахливіша (вивезені в Росію, розкомплектовані, розграбовані, знищені потужні промислові гіганти: Луганський електромашинобудівний завод, Луганський хіміко-фармацевтичний завод, Луганський авіаремонтний завод, Стахановський завод феросплавів, Стахановський вагонобудівний завод, Харцизький машинобудівний завод – і це ще далеко не повний перелік), ніж цей літературний герой може собі навіть приблизно уявити.

Сюжетно роман Л. Капелюшного «Дике поле» побудований так, що колишньому «сепару» Павлові Горлачу з певних причин за короткий час вдається об'їздити пів України: він відвідує міста Дніпро, Київ і Запоріжжя, заводить дружбу з кримським татариним Ахтемом, якому й віддає свого «стечкіна»-побратима, адже переконаний, що Росія у своїх лапах Крим довго не втримає, і півострів буде повернуто корінному народові.

Якщо кілька місяців тому Горлачеві уявлялося, що про ополченців-сепаратистів згодом буде написано твір, якому рівне хіба що «Слово о полку Ігоревім», то вже тепер він усвідомлює, що на Донбасі українське населення завжди було «білими неграми» (Капелюшний, 2015, с. 233), що російські завойовники з окупованої ними території ніколи добровільно не відійдуть: не стане донських козачків, з'являться кубанські, брянські, псковські, московські, й усі вони «будут считать, что мы им должны» (Капелюшний, 2017, с. 251). Кібець на власні очі переконується, що хоч Київ в основному розмовляє російською мовою, столиця у своїй душі питомо українська, бо тут уже й статечні тітоньки з неабияким ентузіазмом наче пробують на смак українську мову. Найболючішим відкриттям для Павла Горлача стає усвідомлення, що він із такими ж, як і сам, сепаратистами, навіть на свій рідний Шевченківський хутір привів війну.

У романі Галини Вдовиченко «Маріупольський процес» національна самоідентифікація дівчини з окупованих російськими військами та сепаратистами території Ольги, й українського військовослужбовця, родом зі Львова, Романа відбувається по-різному, адже останній зростав у діаметрально інших умовах. Навіть опинившись у сепаратистському полоні, як раб, з гирею на нозі, молодий український військовослужбовець особисто переконується, що й Схід – це також Україна. У це повірити Романові допомагає вчорашня випускниця тутешньої школи, брат якої в ополченцях, а сама вона варить їсти озброєній до зубів і вічно п'яній ватазі Бучі.

Врешті, образ Бучі-Бучаєва також заслуговує особливого аналізу щодо його власної національної самоідентифікації. Типовий невдаха й ледар, він прибився десь із-під Ростова-на-Дону до місцевої підстаркуватої дівки Вірки Сужинської. Найпримітивніша й найлегша робота Бучі валилася з рук, оскільки цей «автослюсар», як сам себе відрекомендував, ні до чого не надавався. Бучаєв заледве влаштувався на ремонтну станцію автомобілів, але і там від нього не було жодної користі. Коли заворушився Донбас, і виникла ідея приєднання новоутвореної Малоросії до Росії Путіна, Бучаєв, самооцінка якого зросла в багато разів, покинув свою Вірку й ремонтну майстерню і почав «відтискати» легкові автомобілі та інше майно в тих, хто відмовлявся, тобто принципово «не хотів воювати за ДНР» (Вдовиченко, 2015, с. 48), а також взявся мало не через день безцеремонно набирати задарма в місцевому магазині в обидві руки харчів, за які Янка-продавчиня мусила платити сама. Буча почепив собі на груди «калаш»-автомат і загітував місцевих хлопців, які недавно позакінчували школу, записуватися в ополченці. Зброя в руках і камуфляжна форма миттю перетворили ростовського невдачу в певного своєї влади й повноважень сепаратистського командира. Тепер уже замордувати власну собаку, розстріляти літнього українського добровольця, познуцятися над полоненим Романом («Командував дотитом Буча... У захопленого на камуфляжі, на грудях, відбився слід рифленої підкови. Власник берця – знервований Буча – добряче приклався ногою, вступивши перед тим у калюжу крові когось із полонених або вбитого» (Вдовиченко, 2015, с. 18), здати чеченцям як українську диверсантку Вальку-Саморекламу, приписавши їй неіснуючі гріхи й прекрасно усвідомлюючи, що дівчину закатують, – це саме те, що мстивому й примітивному Бучі особливо подобається й до чого він готовий сім днів на тиждень і хоч посеред ночі.

Промовистим стає факт, коли з божевільного наказу такого командира трьох юнаків по-справжньому закопують у свіжо вириті, двометрової глибини могили, увіткнувши кожному в рот пластмасові трубки, якими хлопці нібито мають дихати з-під землі. Брат Ольги Вітька-Тарпан у процесі випробування мало не гине: *«Не одразу впізнала у незнайомцеві із замащеним землею, блідим обличчям та синіми губами свого брата... Груди судомно здіймалися та опадали... Вітьок від дитинства був сердечником. Його у другому класі возили до районної лікарні, і потім ще не раз... Пролапс мітрального клапана»* (Вдовиченко, 2015, с. 57). Виникає питання: з якою метою Бучасв настільки безглуздо ризикує життям власних підлеглих? Мети нема, як і нема причини. Буча на таке звірство йде тому, що цьому горе-героеві спало на думку, нібито закопані живцем у могилу хлопці надалі не матимуть страху, тож і не втечуть з поля бою.

Поняття гідності й честі – також невідомі Бучасву категорії. Коли мати, здолавши добру сотню перешкод, таки майже розшукує Романа, Буча здирає з неї кругленьку суму за сина, хоч прекрасно знає, що Роман уже втік, і в Ольжиному селі змучена невідомістю ненька з ним не зустрінеться.

Чи відчуває Буча себе російським патріотом? Про таке він і не задумується, і жодного разу навіть не обмовляється, отже, національна самоідентифікація для Бучасва – порожнє місце. Це вроджений садист, злодій, мародер і вбивця, що одягнув воєнний камуфляж тільки для прикриття власних звірячих інстинктів.

Образ Ольжиного брата в романі епізодичний, але важливий для розуміння соціального середовища на окупованій території. Здійснений Вітьком ретельний обшук рідного обійстя (аби довідатися чи не придбала сестра жовтої і синьої фарби) – не прикра випадковість, адже таким чином хлопець щиро прагне вберегти Ольгу від розстрілу. Чи можна в цьому разі вести мову про національну самоідентифікацію Вітька? І так, і ні. З одного боку, він тільки захищає рідну сестру, а не відстоює національні інтереси. З іншого, як відомо, навіть латентно протікаюча національна самоідентифікація ні за яких умов не перетворюється у підґрунтя для расизму, шовінізму чи неонацизму, тому що в основі цих людиноненависницьких політичних рухів – у романі вони виписані досить чітко – лежать політичні доктрини, а національна самоідентифікація, як і національна самоідентичність, є фундаментальною категорією людської особистості.

Сільська дівчина Ольга годує свого «раба», лікує ногу Романові, адже залізне кільце натерло неабияку рану, хоча в перші дні ще тримає напоготові металеву відбивачку для м'яса на той випадок, якщо полонений на неї кинеться. Розмови між Ольгою і Романом спочатку виразно конфліктні. Діалектні слова не завжди зрозумілі прибулому, проте Роман має тонке почуття гумору й уже цим приваблює дівчину. Зрозумівши, що Роман із нею щирий, дівчина заводить мову про телевізійні новини, навіть признається, що дикторка сказала, нібито львівські фашисти грали в футбол головою старого ветерана війни з гітлерівцями. Проте досить одного маленького Романового уточнення: показували, як тією головою грали у футбол, чи просто брехали, – і Ольга починає відчувати правоту свого співрозмовника. Коли дівчина дорікає Романові, що їх, українських військовослужбовців, ніхто не кликав на Донбас, хлопець відповідає, що його і не треба кликати, бо він постійно знаходиться у своїй Українській державі: *«Ми, ми у себе вдома. І ти, і я»* (Вдовиченко, 2015, с. 39). Ольжине довір'я стає справжнім, коли дівчина таки відмикає ключиком замок гирі на Романовій нозі, тільки

просить, щоб він тримав гирю недалеко від себе на той випадок, якщо нагрянуть ополченці.

Коли ж Ольга переконується, що Романові не світить воля, бо ополченці взагалі, а Буча-Бучасв зокрема, – ненадійні люди, вона й сама відверто спонукає хлопця до втечі. У повісті психологічно витончено змальовано останні хвилини, коли вже закохана пара стоїть по різні боки дверей. Якби Ольга розплакалась, Роман не наважився би тікати. Якби Роман відчинив двері, Ольга його не відпустила би. Проте обоє володіють мужністю й стримують себе заради майбутнього щастя, а воно можливе тільки в тому разі, якщо Роман залишиться живим, подолає більше сотні кілометрів і дійде до своїх, перетнувши лінію фронту: *«І тільки коли до неї дійшло, що він таки пішов.., на серці щось розлилося гаряче. Наче сльози чи кров. Солоне, бо захищало від болю. А воно виявилось – любов. „Кохання” українською»* (Вдовиченко, 2015, с. 104). Що цікаво, у деяких епізодах львів'янин Роман мислить дуже подібно до «сепара» Павла з «Дикого поля» Л. Капелюшного, адже обидва мріють бачити Україну повноцінною державою, а натомість виявляється, що в нас, навіть у роки воєнного протистояння *«громадянське суспільство на дві голови випереджає державу»* (Вдовиченко, 2015, с. 253). Якби не волонтери й здатні на самопожертву пасіонарії, влада занастала б не тільки українську ідею, а й Україну загалом.

Проблему національної самоідентифікації потужно розроблено в книзі Ганни Арсенич - Баран «Муська», в основу якої ліг життєпис матері оперного співака Василя Сліпака, який загинув на Донбасі в рядах «Правого сектору». Страшна звістка приголомшує Марію: *«Вона кричала так, що почули навіть сусіди й позбігалися... Усе зупинилося, ні, обірвалося, тріснуло. Магма горя, гаряча, липка, неблаганна, залила жінку... Хотілося знову кричати, але в якусь мить зник голос, і жінка лише хапала ротом повітря»* (Арсенич-Баран, 2018, с. 137). Муська починає по-новому дивитися на світ. Її обурює, що від Василевої смерті нічого не змінюється в державі, навіть перед приїздом президента до батьків загиблого місцеві начальнички додумуються до того, що примушують доярок вимити шампунем корів, намагаються відремонтувати найближчу дорогу, дають вказівку викосити бур'яни по окопах, підмалювати старі дорожні знаки. Нещасна мати картає себе, що не провела Василя на цвинтар притомною. Проте національна свідомість примушує цю похилу від прожитих літ і горя жінку задумуватися над найважливішим: *«Як відкрити голови, набиті ватою, а прикрутити такі, які продукували б нові ідеї й рухали земну вісь?»* (Арсенич-Баран, 2018, с. 138). Іншими словами, Україну Василева мати вбачає світовим важелем.

Протистояння народів і протистояння всередині народу між представниками однієї і тієї ж нації у разі її колонізації – типове явище. У сучасній прозі про війну на Сході України це завжди виразно проглядається й фігурує не тільки завдяки частому вживанню лексем «украї», «сепари», «козаки», «чечени» й т. п, але й на основі проявів міжнаціональної «алергії», якщо про таке явище говорити метафорично. Чужість окупованих територій та їхнього населення окупантам – захисна реакція нації поневоленої або такої, що її всіма силами ще тільки колонізують.

Висновки. Війна на Сході внесла свої корективи у свідомість усіх українських громадян. Позитивним розумінням значення слова «націоналізм»

нині вже нікого не здивуєш. Навіть більше, у популярних у наш час напрацюваннях сучасного дослідника націоналізму Ентоні Сміта «Національна ідентичність» прослідковується важливий умовивід, що націоналізм не ідеологічна доктрина, як, наприклад, соціалізм, шовінізм або лібералізм, а дуже важлива для життєдіяльності кожного народу парадигма, яка наповнюється у залежності від конкретних обставин і мирних чи воєнних умов питомо ментальними особливостями (Сміт, 1994.). Людська цивілізація не просто так складається з націй. Державницька нація завжди прагне стати джерелом влади, а питомо лояльність до неї та її інтересів – патріотизм – можна вважати найвищою доблестю її найкращих представників. Щоб належно реалізувати своє призначення у світі, кожен народ має бути автономним і зацікавленим у власній державі та виразній національній самоідентифікації усіх своїх громадян.

Список використаних джерел:

1. Арсенич-Баран Г. (2018). *Муська: Історія одного життя. Роман у новелах*. Київ, Україна: Український пріоритет.
2. Вдовиченко Г. (2015). *Маріупольський процес: Роман*. Харків, Україна: Клуб сімейного дозвілля.
3. Жолдак Б. (2015). *УКРИ: кіноповість*. Київ, Україна: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.
4. Ергемлідзе М. (27/09/2013). Етнічна та національна самоідентифікація: перспективи національних меншин України. Retrieved from http://otherreferats.allbest.ru/political/00299894_0.html
5. Капелюшний Л. (2017). *Дике поле: Роман*. Київ, Україна: Український пріоритет.
6. Кідрук Макс (2015). *Небратні*. Харків, Україна: Клуб сімейного дозвілля.
7. Сміт Ентоні Д. (1994). *Національна ідентичність*. Київ, Україна: Основи.
8. Струцюк Й. (2019). У сірій зоні. Коридор: белетристика і публіцистика (с. 324 – 338). Київ, Україна: Український пріоритет.